

## αλήθεια

**αλήθεια**, η, ουσ. [*<αρχ. ἀλήθεια*], η αλήθεια. **1.** η πραγματικότητα: «η αλήθεια είναι πως τα πράγματα έγιναν ακριβώς έτσι όπως τα λες». **2α.** ως επίρρ., αληθινά, πραγματικά, αναμφισβήτητα: «τι ώρα είναι αλήθεια, γιατί μου φαίνεται πως είναι αργά || πόσα άτομα, αλήθεια, έβαλες μέσα, γιατί, μου φαίνεται, πως έβαλες πολύ περισσότερα απ' αυτά που μου είπες || είναι, αλήθεια, ένας θαυμάσιος άνθρωπος». **β.** εισάγει αιφνιδιαστικά παρενθετική πρόταση σε κάποια κουβέντα: «σήμερα είχαμε πολύ καλές εισπράξεις· αλήθεια, ποιος έχει αυτά τα λεφτά;». **3α.** σε θαυμαστικό τύπο με ειρωνική διάθεση **αλήθεια!** λέγεται όταν κάποιος συμπεραίνει κάτι που είναι ολοφάνερο, αναμφισβήτητο ή απλώς όταν θέλουμε να ειρωνευτούμε τα λεγόμενα κάποιου. Συνήθως της λ. προτάσσεται το *άντε* ή το *σώπα* ή το *καλέ άντε(ς)* ή το *καλέ σώπα* ή το *καλέ τι μας λες* ή το *καλέ τι μου λες*: «αφού βλέπω τον ήλιο ψηλά στον ουρανό, θα πρέπει να 'ναι μεσημέρι. -Άντε, αλήθεια! || αυτός ο κοντοπίθαρος, σακάτεψε στο ξύλο εκείνον το γίγαντα. -Καλέ άντε(ς) αλήθεια! || προχτές μ' επισκέφθηκε ο υπουργός. -Καλέ σώπα, αλήθεια; || όλους εσάς μπορώ να σας νικήσω μ' ένα χέρι. -Καλέ τι μου λες, αλήθεια; || καλέ τι μας λες, αλήθεια;». Ο πλ. και όταν το άτομο μιλάει μόνο για τον εαυτό του. **β.** σε ερωτηματικό τύπο **αλήθεια;** δηλώνει απορία ή έκπληξη με την έννοια, τι μου λες(;): «ο τάδε πέρασε πρώτος στο πανεπιστήμιο. -Αλήθεια; Ο πατέρας του παραπονιόταν πως δεν άνοιξε βιβλίο || τα 'μαθες πως τον άλλον μήνα παντρεύεται ο τάδε; -Αλήθεια; Αυτός, καθώς ξέρω, είναι κατά του γάμου». (Ακολουθούν 40 φρ.)

- *αλήθεια κι απαλήθεια*, **α.** αληθέστατα, αναμφισβήτητα: «είναι αλήθεια πως μπαγγάρωσαν τον τάδε; -Αλήθεια κι απαλήθεια». **β.** έκφραση αγανάκτησης: «αλήθεια κι απαλήθεια, δεν υποφέρεσαι άλλο». **γ.** πολλές φορές, δίνεται και ως απάντηση στο *αλήθεια(;)·*

- *από μικρό κι από τρελό μαθαίνεις την αλήθεια*, από ανυστερόβουλο ή από αφελή άνθρωπο μαθαίνει κανείς την αλήθεια·

- *βγήκε αλήθεια*, επαληθεύτηκε: «ό,τι μου 'πε μέχρι τώρα ο τάδε, βγήκε αλήθεια». (Λαϊκό τραγούδι: *ο χωρισμός που μάντεψες δεν ήταν παραμύθια, όσο κι αν δεν τον πίστεψα, αυτός βγήκε στ' αλήθεια*)·

- *για να πω (πούμε) την αλήθεια*, για να μιλήσω χωρίς προκατάληψη, για να είμαι ειλικρινής: «για να πω την αλήθεια, φοβάμαι ν' αναλάβω αυτή τη δουλειά, γιατί δεν ξέρω αν θα τα βγάλω πέρα || για να πούμε την αλήθεια, τα πράγματα δεν είναι καθόλου καλά για πάρτη μου». Ο πλ. και όταν το άτομο μιλάει μόνο για τον εαυτό του·

- *για να πω (πούμε) την καθαρή αλήθεια*, βλ. φρ. *για να πω (πούμε) την πάσα αλήθεια*·

- *για να πω (πούμε) τη μαύρη αλήθεια*, για να μιλήσουμε με τη γλώσσα της αλήθειας ακόμα και αν αυτή είναι πολύ σκληρή και προξενεί στενοχώρια ή θλίψη: «για να πω τη μαύρη αλήθεια, ναι, αυτός που είναι ένοχος είναι ο αδερφός μου». Ο πλ. και όταν το άτομο μιλάει μόνο για τον εαυτό του·

- *για να πω (πούμε) την πάσα αλήθεια*, για να πούμε απερίφραστα την αλήθεια, για να μιλήσουμε αποκάλυπτα με τη γλώσσα της αλήθειας, για να πούμε την ίδια την πραγματικότητα: «για να πούμε την πάσα αλήθεια, τα πράγματα έγιναν εντελώς διαφορετικά». Ο πλ. και όταν το άτομο μιλάει μόνο για τον εαυτό του. (Λαϊκό τραγούδι: *να πω την πάσα αλήθεια εφώναξε βοήθεια μα πού να πάει κανείς*)·

- *για να πω (πούμε) την πικρή αλήθεια*, βλ. φρ. *για να πω (πούμε) τη μαύρη αλήθεια*·

- *δε φταίει ο καθρέφτης για την αλήθεια που δείχνει*, βλ. λ. καθρέφτης·

- *ε μα την αλήθεια!* **α.** έκφραση αγανάκτησης ή δυσφορίας: «ε μα την αλήθεια, πολύ μ' εκνεύρισες με τις βλακείες σου!». Συνών. *ε μα την πίστη μου!* / *ε μα το Θεό!* / *ε μα το ναι!* / *ε μα τον άγιο!* **β.** έκφραση με την οποία συμφωνούμε με τα λεγόμενα του συνομιλητή μας: «είπε τόσες ανοησίες για μένα, που αν τον πιάσω στα χέρια μου θα τον σπάσω στο ξύλο. -Ε μα την αλήθεια!»·

- *είπα την αλήθεια στο φίλο μου κι έγινε εχθρός μου*, από τη στιγμή που η αλήθεια πολλές φορές είναι πικρή, γινόμαστε ενοχλητικοί, κακοί σε αυτόν που τη λέμε: «η αλήθεια πρέπει πάντα να λέγεται κι όμως, είπα την

αλήθεια στο φίλο μου κι έγινε εχθρός μου»·

- έφτασε η ώρα της αλήθειας, βλ. λ. [ώρα](#)·

- έχει μια δόση αλήθειας, βλ. λ. [δόση](#)·

- η αλήθεια είναι πικρή, η αλήθεια πληγώνει, προξενεί στενοχώρια, θλίψη: «θα σου πω τα πράγματα όπως ακριβώς έγιναν, αλλά θέλω να ξέρεις πως η αλήθεια είναι πικρή»·

- η αλήθεια είναι πως... ή η αλήθεια είναι ότι..., εισάγει έκφραση με την οποία αναγνωρίζουμε, παραδεχόμαστε ή ομολογούμε κάτι: «εσείς τον λέτε τεμπέλη, αλλά η αλήθεια είναι πως απ' το πρωί μέχρι το βράδυ σκοτώνεται στη δουλειά || μπορεί να τον κατηγορείτε, αλλά η αλήθεια είναι ότι είναι καλύτερος απ' όλους σας || η αλήθεια είναι ότι εγώ φταίω»·

- η αλήθεια είναι σκληρή, βλ. φρ. η αλήθεια είναι πικρή·

- η αλήθεια θα λάμψει, θα αποδειχτεί αναμφίβολα: «έχω απόλυτη εμπιστοσύνη στην ελληνική δικαιοσύνη και στο δικαστήριο που θα γίνει, η αλήθεια θα λάμψει», στερεότυπη έκφραση δικαιών και αδικών·

- η αλήθεια να λέγεται, χωρίς αμφιβολία, είναι σίγουρο: «θέλω να μου μιλήσεις με ειλικρίνεια, ήταν ο τάδε μπλεγμένος στην κομπίνα; -Η αλήθεια να λέγεται || έκανε πολλές προσπάθειες να κόψει το κάπνισμα, η αλήθεια να λέγεται, άσχετα αν δεν τα κατάφερε»·

- η αλήθεια τσούζει ή τσούζει η αλήθεια, η αλήθεια προξενεί πολλές φορές πόνο, στενοχώρια, θλίψη, πληγώνει ψυχικά το άτομο στο οποίο αναφέρεται: «στενοχωριέσαι τώρα μ' αυτά που σου είπα, γιατί η αλήθεια τσούζει». Πολλές φορές, της φρ. προτάσσεται το *εμ βέβαια*·

- η γλώσσα λησμονάει και λέει την αλήθεια, βλ. λ. [γλώσσα](#)·

- η γυμνή αλήθεια, που λέγεται όπως πραγματικά είναι, χωρίς συγκάλυψη, η ίδια η πραγματικότητα: «επειδή δε φοβάμαι κανέναν, θα πω τη γυμνή αλήθεια»·

- η λανθάνουσα γλώσσα λέει πάντα την αλήθεια, βλ. λ. [γλώσσα](#)·

- η μαύρη αλήθεια, αυτή που, όταν λέγεται, προξενεί στενοχώρια ή θλίψη, που είναι η ίδια η πραγματικότητα: «ο γιος σου έμπλεξε με τα ναρκωτικά. Δεν ήξερα πώς να στο πω, αλλά αυτή είναι η μαύρη αλήθεια»·

- η πικρή αλήθεια, βλ. φρ. η μαύρη αλήθεια·

- η σκληρή αλήθεια, βλ. φρ. η μαύρη αλήθεια·

- ήρθε η ώρα της αλήθειας, βλ. λ. [ώρα](#)·

- κάνω αλήθεια, ενεργώ, συμπεριφέρομαι αληθινά και όχι προσποιητά: «τώρα κάνει αλήθεια ότι πονάει τόσο πολύ ή μας κοροϊδεύει;»·

- λέω τη μισή αλήθεια, αποσιωπώ όλα εκείνα τα σημεία που δε με συμφέρουν ή που δε συμφέρουν σε κάποιον άλλον: «σ' ακούω τόση ώρα που μιλάς, αλλά λες τη μισή αλήθεια, γιατί, απ' ό,τι ξέρω, έβαλες κι εσύ το χεράκι σου να χάσει ο τάδε τη δουλειά του! || με συγχωρείς που επεμβαίνω, αλλά λες τη μισή αλήθεια, γιατί, όντως, έφταιξε ο φίλος μου που άρχισε τον καβγά, αλλά και ο δικός σου φίλος ήταν πολύ προκλητικός»·

- λέω την καθαρή αλήθεια, χωρίς υπεκφυγές, χωρίς συγκάλυψεις: «όποτε χρειάζεται, λέω την καθαρή αλήθεια, χωρίς να επηρεάζομαι από κανέναν». Πολλές φορές, ακούγεται *λέω την καθαρά αλήθεια*·

- μα την αλήθεια! συνηθισμένος όρκος που δίνεται από κάποιον για να γίνει πιστευτός σε αυτά λέει: «μα την

αλήθεια, δε φταίω εγώ». Πολλές φορές, η φρ. κλείνει με το σου λέω·

- *μα την αλήθεια...*, εισάγει έκφραση δυσφορίας ή αγανάκτησης: «μα την αλήθεια, δε σ' αντέχω άλλο! || μα την αλήθεια είσαι ανυπόφορος!»·

- *μιλώ τη γλώσσα της αλήθειας*, βλ. λ. [γλώσσα](#)·

- *ο ψεύτης δεν πιστεύεται κι όταν αλήθεια λέει*, βλ. λ. [ψεύτης](#)·

- *όλα αλήθεια, όλα ψέματα*, λέγεται στην περίπτωση που ακούμε δυο διαφορετικές απόψεις από δυο διαφορετικά άτομα, που ερίζουν για κάτι, με την έννοια πως αυτό που αναφέρεται ως αλήθεια από τον ένα, διαψεύδεται από τον άλλον οπότε, εμείς, δεν ξέρουμε ποιον και τι να πιστέψουμε: «εγώ τι να πω, ρε παιδιά, γιατί, όπως μου τα λέτε, όλα αλήθεια, όλα ψέματα»·

- *όποιος λέει την αλήθεια, έχει το Θεό βοήθεια*, αυτός που λέει την αλήθεια, δεν πρέπει να φοβάται τίποτα και κανέναν: «εγώ θα πω στο δικαστήριο αυτά που είδα κι άκουσα, γιατί όποιος λέει την αλήθεια, έχει το Θεό βοήθεια»·

- *παίρνω για αλήθεια*, θεωρώ πως είναι αλήθεια αυτό που μου λέει κάποιος: «αν πάρω για αλήθεια αυτά που μου λέει, τότε άδικα το μάλωσα το παιδί»·

- *παίρνω στ' αλήθεια*, θεωρώ ως δεδομένο αυτό που μου λέει κάποιος: «μην παίρνεις στ' αλήθεια πως θα σε βοηθήσει, γιατί είναι μόνο υποσχέσεις»·

- *στ' αλήθεια, α.* (για παιχνίδια) απάντηση στην ερώτηση *στ' αλήθεια ή στα ψέματα*; που δηλώνει την πρόθεση του αντίπαλου παίχτη σε κάποιο παιχνίδι, ιδίως στο τάβλι ή στα χαρτιά, πως το παιχνίδι θα έχει και κάποιο χρηματικό στοίχημα για το νικητή και δε θα είναι αποκλειστικά για ψυχαγωγία. Αντίθ. *στα ψέματα, β.* αλήθεια, αληθινά, πραγματικά, στην πραγματικότητα: «σίγουρα δεν το λες στ' αλήθεια πως χώρισαν || καλά, στ' αλήθεια, ήταν ο τάδε ο μοναδικός νικητής του τζόκερ; || έτσι έγιναν στ' αλήθεια τα πράγματα;». (Λαϊκό τραγούδι: *το ξέρεις πως την αγαπώ κι έχω φωτιά στα στήθια κι ως μην πιστεύει πως εγώ την αγαπώ στ' αλήθεια*)·

- *στ' αλήθεια ή στα ψέματα*; (για παιχνίδια) ερωτηματική έκφραση σε αντίπαλο παίχτη αν το παιχνίδι που πρόκειται να παίξουμε, ιδίως τάβλι ή χαρτιά, θα έχει και κάποιο χρηματικό στοίχημα για το νικητή ή θα είναι αποκλειστικά για ψυχαγωγία·

- *την αλήθεια πάντα κράτει και το ψέμα ως έχει αλάτι*, να μην ξεγελιέσαι από τα όμορφα ψέματα που σου πλασάρουν οι επιτήδευτοι και να επιμένεις να υποστηρίζεις την αλήθεια: «θ' ακούς πολλά να σου λένε κάθε τόσο εκεί που θα πας κι αφού σκεφτείς καλά και ζυγίσεις τα λόγια τους, την αλήθεια πάντα κράτει και το ψέμα ως έχει αλάτι»·